

Sallai János

A rendészet kihívásai napjainkban

10.17047/HADTUD.2015.25.1-2.135

A rendészet létrejött valószínűleg az ősközösségek felbomlásához, az első államok kialakulásához köthető, ám pontos meghatározása források hiánya miatt nagyon nehéz. Ugyanakkor megállapítható, hogy minden korban más-más aktuális kihívás tette próbára a rendészet területén szolgálatot teljesítőket. Így az ókorban a tűzrendészet szabályozásáról maradtak fenn források, mivel a városlakók számára főleg a tűz jelentette az egyik fő veszélyforrást. Később az ipari forradalmak, a polgárosodás eredményeként megváltoztak az élet és munkakörülmények. Ezáltal lényegesen több veszélyforrás leselkedett a polgárokra, és hatványozottan jelentkezett a biztonság iránti igény.

A magyar rendészet történetében Karvasy Ágoston 1862-ben megjelent Közrendészeti tudomány című munkájából tudjuk, hogy *„A közrendészeti tudomány (Polizeywissenschaft) azon elveknek foglalója, melyeknek alkalmazása által az államban a fenyegető veszélyek és háborítások közvetlenül elháríthatnak, azoknak káros következtetéseit megszüntetnek vagy enyhítik, és az emberek finomabb szükségletei, melyeket a magasabb műveltség kíván, kielégítenek. A veszélyek és a háborítások, melyeknek elhárítása a közrendészeti tudomány tárgyát képezi, származhatnak vagy az emberek gonosz akaratából, vagy azoknak vigyázatlanságából, vagy a természeti elemektől, azaz az emberi akartól független eseményektől.”* Ezek a veszélyforrások az elmúlt két évszázadban megváltoztak, megsokszorozódtak, többek között a motorizáció elterjedésével, a légi forgalom rendszerbeállításával, a hadi fegyverek robbanásszerű fejlődésével.

A XX. század végén egy új társadalmi formával kellett megismerkednünk, amely azóta életünk szerves részévé vált, ez pedig a globalizáció. A rendészet elméletének egyik jeles kutatója, Szamel Lajos 1985-ben *A modern rendészet fogalom és következményei* című cikkében elemezte a rendészet elméletével foglalkozó német és magyar tudósok (Stein, O. Mayer, Concha, Magyary stb.) nézeteit, továbbá közzétette a rendészet fogalmát. E publikációban azonban nemcsak a rendészet elméletével, történetével, hanem jövőjével is foglalkozott és 1985-ben a következőkben látta a rendészet jövőjének kihívásait, kockázatait:

- szervezett terrorizmus,
- a kormány érdekkörében létrejövő maffiák, lobbyk elszaporodása,
- a fegyver- és kábítószer-kereskedelem világméretű üzletággá válása,
- a közélet világszerte észlelhető korrumpálása,
- az ipari technológia (géntechnológia, adatátviteli forradalom stb.) robbanásszerű fejlődése miatt a személyiségi jogok sérülése.¹

1 Szamel Lajos: A modern rendészet – fogalom és következmények. In: Jubileumi tanulmányok (40) (szerk. Ádám Antal) Pécs, 1985. Janus P. Tudományegyetem és Jogtudományi kara. pp. 253–264.

1985 nagyon fontos a dátum. Ebben az időben hazánkban még nem terjedt el a globalizáció fogalma, és az arról alkotott nézetek. Ezért is jelentősek Szamel Lajos megállapításai a rendszet veszélyforrásait és az arra adandó válaszokat illetően.

1985 óta – először főleg az USA-ban, később az egész világon – behatóan kutatják a globalizáció témakörét. A globalizáció eredményeként napjainkban a Föld „globális faluvá” zsugorodott.

Mára számtalan fogalom létezik a globalizációra, melyek közül számomra egyik legjobban alkalmazható Ulrich Beck által leírtak, amely szerint: *„A globalizáció a mindennapi cselekvés megtapasztalható határnélküliségét jelenti a gazdaság, az információ, az ökológia, a technika, a transzkulturális konfliktusok és a civil társadalmak különböző dimenzióiban.”* A Beck által megfogalmazottak közül kiemelném a határnélküliséget, amely a világ hétköznapjaiban lehetővé tette az áruk, a szolgáltatások, a munkavállalók, a turisták szabad áramlását az egész glóbuszon, amivel egyben nagyon sok újabb veszélyforrást teremtettek.

A globalizáció értelmezésénél – úgy gondolom – számunkra további segítséget jelent Anthony Giddens meghatározása, amely szerint a *„... globalizáció a világot átfo-gó társadalmi kapcsolatok intenzitásának növekedése, amely révén távoli helyek úgy kapcsolódnak össze egymással, hogy az egyik helyen bekövetkező eseményeket sok kilométernyi távolságban lejátszódó folyamatok befolyásolják, és viszont”*. Giddens szerint, korunkban a térbeli és időbeli jelenlétet megkövetelő „szemtől szembe” kölcsönhatása csökken, ugyanakkor egyre inkább előtérbe kerülnek a hely és az idő kötöttségeitől elszakadó gazdasági, társadalmi kapcsolatok.

Korunkban természetessé vált, hogy az internet, a mobil kapcsolattartás nem igényel személyes jelenlétet az üzletkötés vagy más, hagyományos tevékenység végzése (például pénzügyek intézése, utalások stb.). A globalizáció lényege pedig éppen ez a változás. A hely és az idő kötöttségeitől elszakadó interakciók teszik lehetővé azt, hogy a földrajzi helyek, valamint az ott található szereplők közötti kapcsolatok, kölcsönös függésrendszerek is globális léptékűvé szélesedjenek.

A világ tulajdonképpen egy nagy faluvá zsugorodott, ahol mindenki függ mindentől, mindenkitől. Ma nem szabad azt mondani, hogy ami az USA-ban vagy Kínában történik, az messzi van, és nem érinthet bennünket Európában, vagy Magyarországon. (Gondoljunk a thaiföldi árvízre, amely miatt mikrochipek ottani gyártása egy időre leállt, ezáltal elmaradtak a Japánba való beszállítások, amelynek az európai autógyártásra gyakorolt hatása nagyon rövid időn belül bekövetkezett.)

A fenti bevezető után vázlatosan a globalizáció főbb jelelmzői következnek:

- a világ összekapcsoltsága;
- a növekedési kényszer erősödése;
- gazdasági, kulturális homogenizáció, fogyasztói társadalom;
- a gazdasági polarizáció, a jövedelmi különbségek növekedése;
- a gazdasági, politikai hatalom koncentrációja a demokratikusan ellenőrzött szférán kívül;
- túlnépesedés erősödése;
- környezeti, szociális problémák erősödése;
- állampolgári jogok eróziója;
- az információs és kommunikációs technológiák fejlődése, gyorsulása.

A fentiekből jól kivehető, hogy a globalizáció révén a világ nagy léptékű változáson ment át és ez jelenleg is zajlik. Mindezek nemcsak a gazdaságra, politikára, hanem a rendészetre is hatással vannak, és a jövőben is hatással lesznek.

A világ kitárulkozása, az emberek szokásainak megváltozása, az ipari technológiai fejlődés felgyorsulása, az adatátviteli forradalom eredményeként az információáramlás, a digitalizáció eredményeinek hétköznapivá válása egyben új veszélyforrások megjelenését is jelenti. Úgy gondolom, mindezt már 1985-ben jól látta Szamel Lajos, ám természetesen mindent részletesen nem tudott prognosztizálni. Véleményem szerint a globalizációs folyamatban az elkövetkezendő időszakban a következő főbb kihívások, kockázatok jelentkeznek a rendészet területén:

- A világ összekapcsoltságából adódóan a szervezett bűnözés felerősödése, a cyber-bűnözés folyamatosan új lehetőségeket jelent a bűnözés elitjének számító cyber-bűnszervezeteknek. Így az adathalászoknak, akiknek célja, hogy minél rövidebb idő alatt a lehető legtöbb, anyagi haszonszerzés céljára jól használható adatokat megszerezzék különböző módon (például e-mail,² SMS küldésével, internet alapú telefonálásra épülő csalással), továbbá trójai programok³ küldése. A határok nélküli és arctalan számítógépes bűnözés,⁴ ami már önmagában sajátos és egyedi bűnüldözési kihívásokat teremt.⁵ Ezen kívül új, de sajnos egyre elterjedtebb lehetőséget biztosít az internet a gyermekek online szexuális zaklatására.
- A nemzetköziesedés, a személyek, a munkaerő szabad áramlásának térnyerése, és az észak–dél közötti eltérő életminőség miatti migráció, amely évente több százmillió vándorlást jelent a földön. A migrációra mára rátelepedett az embercsempészség, a prostitúció, a gyermekkereskedelem, a szervezett bűnözés, és más kiemelt bűncselekmények, amelyek kezelése, az ellenük való küzdelem, a világ összes államának rendészeti szervei számára az egyik legnagyobb kihívás. A rendészeti szervek számára megnehezíti a fellépést, hogy a migrációban negatív szerepet játszó szervezett bűnözés jelentős anyagi hasznot húz, amely révén hozzájárul a legmodernebb okmányhamisító eszközökhöz.

2 Az adathalászat egyik legegyszerűbb, talán legkedveltebb módszere, hogy hamisított e-mail címről figyelmeztető e-mailt küldenek egy adott bank nevében, majd jelszóváltoztatást (vagy PIN-kód azonosítást) kérnek, mely segítségével már be is tudnak hatolni a gondatlan, megtevesztett felhasználó bankszámlájára. E módszer továbbfejlesztett változata, hogy a megtevesztett felhasználót e-mailben küldött link megadásával egy adott weboldalra irányítják, amely az adott bank, hitelintézet, internetes kereskedés honlapjának tökéletes másolata. Ezt követően már egyszerű számukra a helyzet, és végrehajthatják a bűncselekményt, azaz vásárolhatnak, pénzt utalhatnak át a gondatlan felhasználó számlájáról.

3 A recept egyszerű, mivel mindannyian netezünk, netezés közben különböző fájlokat töltünk le, így a nagyméretű adatcsomaggal együtt egy kicsi, nem kért trójai program észrevétlenül landol a gépkönyvön. Ez a trójai program, miután már „megtelepedett” könnyedén kezeli a bankművelet, amely révén az indított utalás a célbankszámla számát kicserélésével a csaló bankszámlájára érkezik.

4 Egy példa a sok közül: az interneten keresztül, összehangolt „művelet” keretében néhány óraleforgása alatt 26 ország bank automataiból mintegy 45 millió dollár értékű készpénz eltulajdonítása. Forrás: Interpol konferencia (ORFK) 2013. 05. 16.

5 Elhangzott: Interpol konferencia (ORFK) 2013. 05. 16.

- Az ipari-technológiai forradalmak, fejlődés következtében mára szinte korlátlan lehetőség áll rendelkezésre bármilyen termék, okmány, valuta stb. kiváló minőségű hamisítására. Így a termékek, okmányok beazonosítása komoly nehézségek elé állítja a szakembereket. A tömegtermékek esetén az átlagfogyasztó számára reménytelen az eredeti és a hamis termék közötti különbség felismerése, ami számára akár végzetes is lehet (például élelmiszer, gyógyszer termék vásárlása esetén) 3D-s nyomtatók szerepének felértékelődése, elterjedése.
- Bár a terrorizmus születése nem köthető a globalizációhoz, de annak napjainkban történő Földünk bármelyik pontján bekövetkezéséhez nagyobb lehetőséget biztosít a globális világ.
- Globális felmelegedés hatására bekövetkezett katasztrófák, veszélyhelyzetek rendészeti kihívásai (például az árvíz, a migráció, az édesvíz hiánya stb.).
- Földünk népessége a XX. században megháromszorozódott, mára túljutott a 7 milliárd lakoson. A kialakult demográfiai krízis, illetve a szegénység a világ számos országában jelentős kihívás elé állította az adott ország politikai vezetését, és társadalmi konfliktusokat generált, illetve a jövőben generálni fog.
- A környezeti ártalmak fokozódása és a gazdasági esélytelenség növekedés következtében kialakult veszélyhelyzetek, katasztrófák rendészeti feladatai.
- A globalizáció zászlóshajói, a multinacionális vállalatok átalakították a gazdasági erőtereket, jelentős politikai befolyásra tettek szert, amely által meggyengítették a nemzetállamok befolyását, akaratát.

Természetesen minden kihívásra nem áll rendelkezésre azonnal hatni tudó megoldás, de az elmúlt időszak tapasztalataiból merítve vannak olyan megoldások, amelyek a kockázatok hatását csökkenthetik, még ha felszámolni azonnal nem is tudják. Véleményem szerint az alábbi alternatívákat megoldási lehetőségekként kezelhetjük a jövőben:

- Globális rendészeti kihívásokra globális, a kor színvonalán kommunikáló szupranacionális rendészeti együttműködést biztosító szervezet létrehozása.
- A nemzeti rendőrségnek tiszta rendészeti jellegű feladatrendszer biztosítása.
- A globális együttműködés érdekében a nemzeti rendőrségeknél a harmonizált nyelvképzés megvalósítása
- A globális rendészeti kihívások kezelésére, feltárására, globális rendészeti kutatások elindítása, annak személyi, tárgyi és intézményi feltételeinek biztosítása.
- A bűnözők azonosítására képes több funkciós adatbázis létrehozása (például a körözöttek digitális arckép-, hangazonosítása a világ bármely pontján).